

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Владимир Атанасов Атанасов,
за дисертационния труд на Иван Велчев
на тема:

„Литературата в дигиталния свят. Как дигиталните технологии променят общуването с текста“ за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 1.3. Педагогика на обучението (Методика на обучението по литература)

Дисертационният труд на Иван Велчев се състои от увод, три глави, съответно „Текст, междутекстовост, мрежа“, „Читателят екран“, „Дигиталното образование по литература – въпроси и отговори“ и заключение, общо 275 страници. Към тях като приложения са включени и експериментални материали за проучването на редица важни аспекти от конкретната работа на докторанта като преподавател по български език и литература. Трудът е снабден с прецизно цитирана и обстойна литература (над 160 заглавия на български, английски, немски и френски език), систематично представена като „специализирана“ и „допълнителна библиография“. С оглед на перспективите пред труда и за по-голямо удобство на читателите препоръчвам отделяне на източниците, съответно на кирилица и на латиница.

Приносите на изследването са точно и стриктно дефинирани и представят всички съществени теоретични, -изследователски и експериментални характеристики на работата.

Възможно е да възникнат възражения по отношение на детайлното фрагментиране на различни изследователски полета – 87 части и подчасти, за което обаче намирам обяснение в две посоки: както в дългогодишната преподавателска практика, която полага изискването за точно схематизиране и ясни обяснения, от една страна, както и в изследователската инвенция изложението да представя понятията не толкова в общ контекст, колкото в тяхната дефинитивна коректност. Това се отнася особено за понятията като конструкции за изразяване на вътрешните характеристики на процесите и взаимовръзки между тях, превърнали се в теоретични опори на съвременната дигитална хуманитаристика – *визуализация, екранизиране, хипертекст, дигитален текст, мрежова интенция, интерфейс, дигитален медиум* и под. По този начин е подчертана отчетливата структура на дисертацията като особеност на изследователските и аналитичните стратегии на докторанта, което не нарушава хомогенността на изразеното и интерпретирано теоретично и практическо познание.

Наблюдението и мисленето в аналитичната и експериментална работа се основават на доказани и проверени предпоставки, които принадлежат на различни аспекти във философията, (аналитичната) психология, когнитивистиката, естетиката, социалната психология, херменевтика, деконструкцията, феноменологията на четенето, семиотиката: тук ще споменем инструментализирането на основни постановки на Ролан Барт и др. изследователи за текста; Волфганг Изер за читателя, Мануел Кастелс за мрежовото общество, Ханс-Георг Гадамер и Пол Рикъор за дискурса, четенето и интерпретацията. На тази теоретична широта и прецизност се дължат ясно формулираните обект и предмет на изследването, стриктно проведените процедурите за наблюдение и осмисляне, експерименталната работа и резултатите от нея, формулирани като изводи и обобщенията, с които завършва всяка глава на дисертационния труд (вж. стр. 76-78, 185-191). Обобщенията във финала на всяка глава разкриват още веднъж изследователската систематичност в дисертационния труд.

От научна и приложна гледна точка изследването отговаря на всички изисквания за завършен и дисертабилен труд, чиято актуалност е несъмнена, още повече, че от година обучението в средното училище (а и университета) се осъществява с малки изключения в електронна среда. Върху основата на стабилна методология Иван Велчев осъществява интердисциплинарно изследване на разнообразни аспекти при аналоговото и дигиталното четене, спецификите на литературата като писмен и екранен текст, подходите за нейното актуално изучаване и преподаване в светлината на очертаващата се нова литературнообразователна парадигма, която полага ученика читател в условията на различни предизвикателства и форми на участие (*participatory learning*).

Докторантът с основание се опира на разбирането за релативността и устойчивостта на методите на изследване, което му позволява методологически коректни изводи и наред с това гъвкаво боравене с инструментите на познанието, за да достигне до релевантни заключения.

Новите образователни ситуации са подложени на прецизен анализ в резултат на ефективен педагогически експеримент, основан върху анкетния метод, за интегрирането на аудиовизуално и документално съдържание в урока по литература. Може да се нарече „образцов“ интерпретацията „Септември ще бъде... онлайн“, върху чиято основа са направени заключения с респектираща теоретическа дълбочина във връзка с рецептивната теория и спецификите на дигиталната текстовост. В подобен режим на четене и интерпретация са използвани и конкретни текстове на Бокачо и Радичков, които дават представа не само за спецификите и съотношенията на печатан и дигитален текст,

за трансформирането между различни семиотични системи, но и за въвеждането на тези форми от съществуването на текста в литературнообразователния дискурс. Наред с това следва да се обърне внимание и върху дълбоко критическото отношение към методологичните извори, както и теоретическите метафори и постановки, което издава липса на лековерно отношение към хоризонтите и щедро огласяните позитиви на дигиталната промяна.

Освен понятието за литература, докторантът внимателно осмисля и понятието „дигитален свят“ през концепцията на Кастелс за мрежовото общество, като различава два типа среда за общуване с текста, както стана дума, аналогова и дигитална. Върху тази основа, с оглед на отношението между знания, умения и отношения е осмислен въпросът как се осъществява познавателният акт в общуването с текста, как текстът моделира читателя в зависимост от това в каква среда протича четенето. Върху основата на надеждни методологически опори на когнитивистиката е проследен процесът и са интерпретирани неговите съдържателни аспекти при наблюдение над това как дигиталното променя мисленето, а впоследствие представите за четене, текст и образ.

Логиката на изложение неизбежно води към разбирането за това как взаимодействат различни форми и средства за представяне на света и човека. Литературата като непредставима сума от текстови структури въвежда читателя в приключенията на виртуалната реалност, която дигиталното, като преплитане на езиково и неезиково чрез дискретизации и квантуване, „усилва“, „измества“ или „огъва“. В този смисъл четенето в дигитална среда изгражда проекта за свят като възможност за едновременно виртуализиране и фрагментиране при смесването на културни и технологични кодове. Това е основата за оригиналните интерпретации през призмата на разбирането за разпръснатост, екранност и мрежовост на читателя, които посочих по-горе, откъдето са изведени и учителските стратегии за работа с текста.

Струва ми се, че от особена важност е още една характеристика на дисертационния труд: той внимателно наблюдава с какво се отличава преживяването/разбиране на словото в дигитална/медийна среда за читателя ученик, който не е възприеман като „холограма“, като теоретично конструиран виртуален образ-концепт, а като насъщна действителност, която битува и се изявява в литературнообразователната практика.

В заключение може да се посочи, че последователността на креативните хипотези, стегнатата систематика в изложението и задълбоченото познаване на различни философски източници и образователни документи, осигуряват висока четивност на приведените аргументи и теоретична актуалност на направените обобщения. Освен това,

фрагменти от изследването са апробиран в учебна среда, което надеждно илюстрира възможностите за утвърждаване на мултимодалното обучение и насъщната необходимост от релевантен на актуалните условия литературнообразователен софтуер, една от централнит еидеи на изследването. Очакваните резултати, стриктно набелязани в уводната част на дисертацията, напълно се покриват с изводите и обобщенията от проведеното проучване и педагогическият експеримент към него.

Систематичността на изследването не допуска да се мисли и за известна тезисност, тъкмо напротив – ни най-малко не провокира комфорта на възприемане и разбиране на изложението. Нещо повече: изследването обосновава идеята за ново целеполагане в областта на литературното образование, което засяга: стандартите, учебните програми, качествата на печатния и дигиталния учебник, структурата на съвременния урок по литература, както и методиката, разширявайки нейните проблемни полета. Трудът аргументира необходимостта от политики, насърчаващи разработване и/или интегриране на специализиран софтуер в образователната практика и предлага стратегии, които образователната общност да изгради във връзка с дигиталната промяна.

Представеният дисертационен труд има всички качества да намери своята бъдеща реализация като книга в нейните съвременни превъплъщения – на печатан и електронен текст, което горещо препоръчвам.

Въз основа на съдържателните приноси и възможностите за практическо приложение на изводите от изследването, **предлагам** на Иван Велчев да бъде присъдена образователна и научна степен „*доктор*“ в професионално направление 1.3. Педагогика на обучението (Методика на обучението по литература).

София, 21.04.2021 г.

Проф. д-р Владимир Атанасов